

Sygn. akt V CSK 230/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)
SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)
SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa J. M.
przeciwko "C." Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w C.
o uchylenie uchwały,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 23 lutego 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 13 stycznia 2016 r., sygn. akt V ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

J. M. wniosła o uchylenie uchwały z dnia 23 września 2014 r. nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników C. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 5 marca 2015 r. uchylił zaskarżoną uchwałę i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2 377 zł tytułem kosztów

procesu. Ustalił, że powódka jest współnikiem pozwanej spółki, w której posiada 40 udziałów. Pozostałymi współnikami spółki są B. D. i K. J., które do chwili objęcia nowo utworzonych udziałów uchwałą z dnia 26 czerwca 2014 r. również posiadały po 40 udziałów. Skład osobowy współników od założenia spółki nie uległ zmianie. Zgodnie z umową spółki, wspólnicy zobowiązali się do dopłat na pokrycie strat bilansowych spółki, które mogą sięgać dwudziestokrotnej wartości wniesionych udziałów. Dopłaty miały być nakładane i uiszczane przez współników proporcjonalnie do ich udziałów. B. D. oraz K. J. pozwem z dnia 6 października 2009 r. żądały wyłączenia J. M. ze spółki. Sąd Rejonowy w K. wyrokiem z dnia 7 listopada 2013 r., który stał się prawomocny dnia 17 grudnia 2013 r., wyłączył J. M. z grona współników spółki i ustalił cenę przejęcia udziałów w spółce na łączną kwotę 0 zł, a cenę jednego udziału na kwotę 0 zł oraz określił dla B. D. i K. J. termin do przejęcia udziałów na 14 dni od daty uprawomocnienia się wyroku pod rygorem bezskuteczności wyłączenia J. M.. B. D. w dniu 13 stycznia 2014 r., a K. J. w dniu 14 stycznia 2014 r. złożyły oświadczenia skierowane do pozwanej o nieskorzystaniu z przysługującego im prawa przejęcia udziałów wspólniczki J. M. Spółka w 2008 r. osiągnęła zysk w wysokości 281 207,87 zł, a w latach 2009-2013 poniosła straty (odpowiednio w wysokości 521 388,30 zł, 437 980,63 zł, 290 962,73 zł, 408 044,63 zł i 535 313,92 zł). Straty te były początkowo pokrywane z kapitału rezerwowego. Zgromadzenie współników pozwanej dnia 29 czerwca 2012 r., dnia 28 czerwca 2013 r. i dnia 11 października 2013 r. podjęło uchwały nakładające na współników obowiązek dopłat w celu pokrycia strat bilansowych, które zostały uchylone prawomocnymi wyrokami Sądu Apelacyjnego z dnia 27 czerwca 2013 r., z dnia 12 sierpnia 2014 r. i z dnia 9 grudnia 2014 r. Dnia 26 czerwca 2014 r. zwyczajne zgromadzenie współników pozwanej podjęło uchwałę w sprawie zmiany umowy spółki i podwyższenia kapitału zakładowego z kwoty 60 000 zł do kwoty 300 000 zł przez utworzenie 480 nowych, równych, niepodzielnych i nieuprzywilejowanych udziałów o nominalnej wartości 500 zł każdy. Wszystkie nowo utworzone udiały zostały przeznaczone do objęcia po cenie równej ich wartości nominalnej przez dotychczasowych współników proporcjonalnie do posiadanych przez nich udziałów, czyli po 160 udziałów. Zarząd pozwanej wezwał wspólniczki pismem z dnia 21 lipca 2014 r. do złożenia oświadczenia o objęciu

udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym. Dnia 18 sierpnia 2014 r. powódka wskazała, że nie będzie obejmować udziałów, które zostały zatem objęte przez pozostałych wspólników. W związku z tym każdy z nich posiadał udziały o wartości nominalnej 140 000 zł, a powódka udziały o wartości 20 000 zł. Uchwała o podwyższeniu kapitału została zarejestrowana dopiero po dniu 23 września 2014 r., w którym odbyło się nadzwyczajne zgromadzenie wspólników, był reprezentowany cały kapitał zakładowy, a wspólnicy byli zastępowani przez pełnomocników. Na tym zgromadzeniu podjęto uchwałę o nałożeniu na wszystkich wspólników spółki obowiązku dopłat płatnych do dnia 31 października 2014 r. w kwotach po 136 040 zł - w celu pokrycia straty bilansowej poniesionej przez spółkę w 2012 r. Powódka głosowała przeciwko tej uchwale i wniosła sprzeciw, który został zaprotokołowany.

Sąd Okręgowy podkreślił, że w dniu podejmowania zaskarżonej uchwały powódka była bezspornie jej wspólnikiem i nie toczyło się przeciwko niej postępowanie o wyłączenie ze spółki. Uznał, że zaskarżona uchwała została podjęta w celu pokrzywdzenia powódki. Skoro przed zarejestrowaniem uchwały z dnia 26 czerwca 2014 r. pozwana spółka podjęła zaskarżoną uchwałę, działała zatem ze świadomością pokrzywdzenia powódki, wiedziała bowiem, iż w wypadku zwrotu dopłat wspólnicy otrzymają ich zwrot proporcjonalnie do posiadanych udziałów, więc kwota przypadająca powódce będzie siedem razy niższa niż kwoty przypadające pozostałym wspólnikom, pomimo wniesienia przez wspólników takich samych dopłat. Zdaniem Sądu Okręgowego, na działanie w celu pokrzywdzenia powódki wskazuje także okoliczność, że pozostali wspólnicy, pomimo wniesienia pozwu o wyłączenie powódki ze spółki i uzyskaniu wyroku wyłączającego powódkę ze spółki, odmówili przejęcia jej udziałów. Pokrzywdzenie powódki występuje również dlatego, że pozwana po raz kolejny podejmuje uchwałę w sytuacji, gdy Sąd Apelacyjny ostatecznie uchylił uchwałę pozwanej spółki o identycznej treści, dotyczącej straty bilansowej za rok 2012. Sąd Okręgowy podkreślił także, że fundusz rezerwowy w pozwanej spółce wystarcza na pokrycie strat. Nie zgodził się z twierdzeniem pozwanej, że fundusz rezerwowy ma służyć ewentualnemu pokryciu strat w wypadku braku uzyskania spłaty wierzytelności od dłużnika objętego postępowaniem upadłościowym. Z pisma syndyka masy upadłości C. Sp.

z o.o. w upadłości wynika, że wierzytelność pozwanej w kwocie 1 796 379,10 zł została wpisana na listę wierzytelności, jednakże nie jest jeszcze znana ogólna kwota wierzytelności i w związku z tym nie wiadomo jeszcze, w jakim stopniu wierzytelność pozwanej w postępowaniu upadłościowym zostanie zaspokojona. Według Sądu Okręgowego, zaskarżoną uchwałę należy też ocenić jako sprzeczną z dobrymi obyczajami (art. 249 § 1 k.s.h.).

Pozwana wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 13 stycznia 2016 r. oddalił apelację i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 270 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Podkreślił, że pozwana nie sprecyzowała, jaki wpływ na rozstrzygnięcie końcowe miało ewentualne naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 179 k.s.h. Wskazał, że zwrot dopłat następuje według zasady równomierności wynikającej z art. 179 § 3 k.s.h. Przyjął, że zmiana okoliczności faktycznych, polegająca na zakończeniu sprawy o wyłączenie powódki z pozwanej spółki i dalszym posiadaniu przez powódkę statusu wspólnika, nie może zmienić oceny prawnej działań pozostałych wspólniczek, a w konsekwencji pozwanej spółki, która, podejmując zaskarżoną uchwałę, ewidentnie działała w celu pokrzywdzenia powódki. Stwierdził, że pokrzywdzenie wspólnika - w rozumieniu art. 249 § 1 k.s.h. - nie polega jedynie na wystąpieniu szkody majątkowej po stronie takiego wspólnika, lecz także na możliwości wyrządzenia mu takiej szkody. W okolicznościach niniejszej sprawy nie może zaś być wątpliwości, że celem działania pozostałych wspólniczek było pokrzywdzenie powódki. Sąd Apelacyjny, dopuszczając dowód z uchwały podjętej przez zgromadzenie wspólników pozwanej spółki w dniu 30 czerwca 2015 r., ustalił bezspornie, że z zysku za 2014 r. została pokryta strata spółki za 2013 r.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 233 § 1, art. 278 § 1 i art. 316 § 1 k.p.c., a także prawa materialnego, mianowicie art. 6 k.c., art. 249 § 1, art. 179 § 1 k.s.h. i § 10 umowy spółki oraz art. 179 § 3 w związku z art. 20 k.s.h.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty kasacyjne koncentrują się przede wszystkim na naruszeniu art. 179 § 1 i 3 k.s.h. w aspekcie zarówno materialnoprawnym, jak i procesowym. Sąd Okręgowy mianowicie wskazał, że o tym, iż uchwała zgromadzenia wspólników z dnia 23 września 2014 r. została podjęta w celu pokrzywdzenia powódki, świadczy m.in. okoliczność, że w wypadku zwrotu dopłat wspólnicy otrzymają ich zwrot proporcjonalnie do posiadanych udziałów, więc kwota przypadająca powódce będzie siedem razy niższa niż kwoty przypadające pozostałym wspólnikom, chociaż wspólnicy mieli wnieść dopłaty w jednakowej wysokości. Sąd Apelacyjny natomiast w dość lakonicznym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w istocie podzielił ten punkt widzenia. Zgodnie z art. 179 § 1 k.s.h., dopłaty mogą być zwracane wspólnikom, jeżeli nie są wymagane na pokrycie straty wykazanej w sprawozdaniu finansowym. Uchwała zgromadzenia wspólników z dnia 23 września 2014 r. przewidywała nałożenie na wszystkich wspólników obowiązku dopłat w celu pokrycia straty bilansowej poniesionej przez spółkę w 2012 r. Oczywiście należy zatem zgodzić się ze skarżącą, że takie dopłaty nie podlegałyby zwrotowi. W tej sytuacji bezprzedmiotowe są rozważania dotyczące sposobu rozumienia art. 179 § 3 k.s.h., według którego zwrot powinien być dokonany równomiernie wszystkim wspólnikom. Wtórny poza tym wobec rozważanego zarzutu naruszenia art. 179 § 1 k.p.h. jest zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c.

Zgodnie z jednolitym poglądem Sądu Najwyższego, podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalania faktów lub oceny dowodów, co oznacza m.in., że za niedopuszczalny należy uznać zarzut dotyczące naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje jednocześnie, że o prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania. Tym samym brak stosownych ustaleń uzasadnia zarzut skargi kasacyjnej naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie (zob. wyrok z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 128, postanowienie z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, niepubl., wyrok z dnia 20 kwietnia 2004 r., V CK 92/04, niepubl., wyrok z dnia 5 października 2005 r., I UK 40/05, OSNP 2006, nr 17-18, poz. 280, wyrok

z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 81/05, OSP 2007, nr 3, poz. 30, postanowienie z dnia 27 kwietnia 2006 r., I CSK 55/10, wyrok z dnia 5 marca 2007 r., I PK 228/06, OSNP 2008, nr 7-8, poz. 100, wyrok z dnia 4 października 2007 r., I UK 111/07, niepubl., wyrok z dnia 9 listopada 2007 r., V CSK 245/07, OSNC-ZD 2008 D, poz. 95, wyrok z dnia 28 maja 2008 r., II CSK 658/07, niepubl., wyrok z dnia 24 lipca 2008 r., IV CSK 87/08, Monitor Prawniczy 2008, nr 16, s. 844, wyrok z dnia 20 sierpnia 2008 r., I PK 39/08, OSNP 2010, nr 1-2, poz. 9, wyrok składu siedmiu sędziów z dnia 15 stycznia 2009 r., I CSK 333/07, OSNC-ZD 2009 D, poz. 97, wyrok z dnia 19 marca 2009 r., IV CSK 492/08, niepubl., wyrok z dnia 3 kwietnia 2009 r., II CSK 459/08, niepubl., wyrok z dnia 15 maja 2009 r., II CSK 708/08, niepubl., wyrok z dnia 19 listopada 2009 r., IV CSK 219/09, wyrok z dnia 17 lutego 2010 r., IV CSK 345/09, niepubl., wyrok z dnia 17 marca 2010 r., II CSK 507/09, niepubl., wyrok z dnia 29 września 2010 r., V CSK 55/10). Chodzi tu zatem o takie ustalenia, których brak nie pozwala na dokonanie oceny podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia prawa materialnego.

W niniejszej sprawie taka sytuacja wystąpiła w odniesieniu do braku możliwości dokonania oceny zasadności podniesionego w skardze zarzutu naruszenia art. 249 § 1 k.p.h. Wobec oczywistej nietrafności argumentacji odsyłającej do sformułowań art. 179 § 1 i 3 k.p.h., nie można uznać za wystarczające z punktu widzenia oceny istnienia przesłanek względnej nieważności uchwały współników stwierdzeń, że „pozostałe współniczki „podejmując zaskarżoną uchwałę, ewidentnie działały w celu pokrzywdzenia powódki” czy „w okolicznościach niniejszej sprawy nie może być wątpliwości, że celem działania pozostałych współniczek było pokrzywdzenie powódki”. W ogóle zaś Sąd Apelacyjny nie odniósł się do kwestii oceny sprzeczności zaskarżonej uchwały z dobrymi obyczajami. Poza tym Sąd Apelacyjny skoncentrował swoją uwagę na takich zagadnieniach, jak prawomocne uchylenie przez Sąd wcześniejszej uchwały o dopłatach w kontekście zmiany okoliczności faktycznych w sprawie (zakończenie sprawy o wyłączenie powódki ze spółki), możliwość wyrządzenia współnikowi szkody majątkowej (jednak bez rozwinięcia tego wątku) lub możliwość pokrycia straty za rok 2012 z kapitału (w innym miejscu funduszu) rezerwowego. Zupełnie natomiast pominął np. szczególnie istotny w niniejszej sprawie wątek, który w

skrótce przedstawia się następująco. Zaskarżona uchwała zgromadzenia wspólników z dnia 23 września 2014 r. przewidywała jednakowe dopłaty dla wszystkich wspólników w kwotach po 136 040 zł, chociaż dnia 26 czerwca 2014 r. zgromadzenie wspólników podjęło uchwałę w sprawie zmiany umowy spółki i podwyższenia kapitału zakładowego z kwoty 60 000 zł do kwoty 300 000 zł przez utworzenie 480 nowych udziałów, która do dnia 23 września 2014 r. nie została wpisana do rejestru i w związku z tym nie była jeszcze skuteczna (zob. art. 255 § 1 k.s.h.), zaś powódka wskazała dnia 18 sierpnia 2014 r., że nie będzie obejmować udziałów. W sytuacji więc, gdy przewidziane w uchwale z dnia 23 września 2014 r. dopłaty nie podlegałyby zwrotowi (art. 179 § 1 k.s.h.), oznaczałoby to, że powódka, mająca tylko 40 udziałów, wnosilaby dopłaty w takiej samej wysokości jak pozostałe wspólniczki, które objęły po 240 nowych udziałów. Należało w związku z tym rozważyć, czy z tej przyczyny kwestionowana uchwała mogłaby być uznana nie tylko za podjętą w celu pokrzywdzenia powódki, ale również za sprzeczną z dobrymi obyczajami. Zamieszczona w art. 249 § 1 k.s.h. klauzula dobrych obyczajów - podobnie jak klauzula zasad współżycia społecznego (art. 5 i 58 § 2 k.c.) – wyraża bowiem ideę słuszności, odwołuje się do powszechnie uznawanych w kulturze społeczeństwa wartości, umożliwia dostosowanie ogólnych norm prawnych do konkretnego stanu faktycznego przy uwzględnieniu systemu ocen czy zasad postępowania o charakterze pozaprawnym oraz służy realizacji sprawiedliwości w znaczeniu materialnoprawnym, będącej wartością konstytucyjną (art. 45 ust. 1 Konstytucji; por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 października 2000 r., SK 5/99, OTK Zb. Urz. 2000, nr 7, poz. 254; zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 84/12, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 83).

Nie jest natomiast trafny zarzut naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. i związany z nim zarzut naruszenia art. 6 k.c. Zarzuty te są związane z przyjęciem przez Sąd Apelacyjny, że do oceny materiału zebranego w sprawie nie jest konieczne posiadanie wiadomości specjalnych oraz uznaniem, że powódka udowodniła istnienie pokrzywdzenia pomimo niezłożenia przez nią w tym zakresie wniosku o sporządzenie opinii biegłego. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2005 r., IV CK 448/04 (niepubl.), art. 278 § 1 k.p.c. nie nakłada na

sąd obowiązku dopuszczenia dowodu z opinii biegłego, lecz określa przesłanki dopuszczenia takiego dowodu w sytuacji, gdy zgodnie z art. 6 k.c. i art. 232 zdaniem pierwsze k.p.c. strona wnioskuje o jego przeprowadzenie. W niniejszej sprawie nie było zaś podstaw do przyjęcia, że ocena istnienia przesłanek zastosowania art. 249 § 1 k.p.c. wymagała wiadomości specjalnych.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw

r.g.